

HRVATSKI DRŽAVNI ARHIV

Marulićev trg 21, 10000 Zagreb, Hrvatska

SUMARNI INVENTAR

BANSKA GENERALKOMANDA

1704-1823

Broj fonda: HR HDA 429

Izradio: Milan Pojčić

Zagreb 1998.

SADRŽAJ

	str.
Uvod	2
Povijesni podaci o tvorcu fonda.....	3 - 5
Uredsko poslovanje	6
Opći podaci o fondu i rad na sređivanju	7
Izvori i literatura.....	8
Inventarni popis knjiga.....	9 - 12
spisa.....	13

Uvod

Arhivsko gradivo generalkomandi Vojne krajine, Hrvatsko-slavonskog zemaljskog zapovjedništva i XIII. zboru u Zagrebu u organizaciji E. Laszowskog prenešeno je u Hrvatski državni arhiv tijekom 1922. godine iz zgrade bivšeg zapovjedništva XIII. vojnog zboru na Jezuitskom trgu u Zagrebu. Gradivo je sadržavalo knjige i spise u vremenskom rasponu od 16. do 19. stoljeća koje je zapovjedništvo Ujedinjene generalkomande/XIII. zboru kao slijednik ukinutih generalkomandi preuzimao. Identifikacijom knjiga i spisa uspostavljen je i **fond Banske generalkomande (1750. - 1823.) koji sadrži 100 knjiga (1750. – 1823.) i 17 kutija spisa (1761.-1823.)**. Sve knjige numerirane su svojevremeno u arhivu zapovjedništva XIII. zboru u Zagrebu i ta je numeracija zadržana i sada. Prilikom korištenja arhivskog gradiva i citiranja potrebno je navoditi izvorne brojeve knjiga. Za dio spisa Generalkomande svojevremeno je u Hrvatskom državnom arhivu izrađen vodič (analitički inventar) koji je sastavni dio ovog sumarnog inventara. Prilikom citiranja spisa potrebno je navesti izvornu signaturu spisa koja se nalazi na prvoj stranici spisa, npr. 1774. – 12 – 36, ili 1813 – Q – 3.

Povijesni podaci o tvorcu fonda

Vojnu krajinu kao vojno obrambenog sustava protiv prodora Osmanlija počinje ustrojavati hrvatsko-ugarski kralj Matija Korvin osnivanjem Jajačke i Srebreničke banovine 1463. i Senjske kapetanije 1469. godine. Oko 1480. godine čitav ovaj sustav naziva se Granica ili Krajina (confinia). Godine 1527. osnovana je Bihaćka kapetanija.

Sredinom 16. stoljeća počinju se razlikovati dvije krajine: **Slavonska krajina** između Drave i Kupe s Koprivničkom, Križevačkom i Ivaničkom kapetanijom i **Hrvatska krajina** između Kupe i mora s Ogulinskom, Hrastovičkom, Senjskom i Bihaćkom kapetanijom. Od 1568. godine Hrvatska i Slavonska krajina dobivaju samostalne zapovjednike.

Od 1578. do 1750. godine Vojna je krajina pod zapovjedništvom **Ratnog vijeća u Grazu (Grazer Hofkriegsrat)** Od 1705. Ratno vijeće u Grazu podređeno je **Dvorskom ratnom vijeću u Beču**, a od 1750., pretvaranjem Gradačkog ratnog vijeća u generalkomandu Unutrašnjoaustrijskih zemalja Dvorsko ratno vijeće u Beču postaje neposredno nadređeno generalkomandama Vojne krajine.

Od 1630. godine potvrđivanjem Statuta Valachorum počinje pretvaranje Vojne krajine u poseban teritorij izvan jurisdikcije hrvatskog sabora i bana. Tzv. Dugim ratom 1683.-1699. oslobođeni su dijelovi Hrvatske i Slavonije i otklonjena je ozbiljnija opasnost od turskih prodora. U vrijeme vladavine Marije Terezije, a u skladu s novom državnom politikom, provodi se reorganizacija Vojne krajine, i to: Slavonske krajine - 1737., 1747., 1753. godine, Varaždinskog generalata - 1737. godine, Karlovačkog generalata - 1746. godine i Banske krajine - 1749/1750. godine.

Banska krajina/generalkomanda 1704. - 1783. 1790. - 1823.

Područje između Karlovca i Ivanića tzv. Petrinjska ili Pokupska krajina nalazila se pod jurisdikcijom bana i Sabora. Nakon Karlovačkog mira 1699. godine na oslobođenom području između Kupe i Une ustrojene su Kostajnička, Glinska, Zrinska i Jasenovačka kapetanija. Godine 1704. Dvorsko ratno vijeće u Beču i službeno je priznalo bana kao vrhovnog vojnog zapovjednika na ovom području, te se od tog vremena ovaj dio Krajine naziva Banska krajina. Regulacijom Vojne krajine sredinom 18. stoljeća Banska krajina je podijeljena na dvije graničarske pješačke pukovnije: **Prva banska br. 10** (Glina) i **Druga banska broj 11** (Petrinja). Banska generalkomanda se, na kratko, od 1783. do 1786. godine ujedinila s Varaždinskom generalkomandom, a od 1786.-1790. u Ujedinjenu Bansko-varaždinsko-karlovačku generalkomandu (Hrvatska korpskomanda ?) da bi se 1823. godine definitivno ujedinila u Ujedinjenu Bansko-varaždinsko-karlovačku generalkomandu sa sjedištem u Zagrebu

Unutarnji ustroj Generalkomande

Od 1766. godine Generalkomanda je podijeljena na tri odjela: **Politički odjel** (Politisches Departement) bavio se pitanjima prosvjete, poljodjelstva, obrta, trgovine i policije. **Gospodarski odjel** (Okonomisches Departement) bavio se novčanim i računskim poslovima, popisivanjem stanovništva, građevinarstvom, šumarstvom te korištenjem rabote, **Pravosudni odjel** (Justiz Departement) bavio se pravnim poslovima.

Od 1808. godine svaka generalkomanda dobiva još **Vojni odjel** (Militar Departement) koji se isključivo bavio vojnim poslovima i **Opskrbni odjel** (Verpflegs Departement) koji se brinuo o opskrbi garnizonskih, linijskih postrojbi odnosno opskrbom krajišnika koji su bili u službi.

Svaka generalkomanda imala je i Delegirani vojni sud (Judicum delegatum militare), a od 1807. godine i Vojni apelacijski sud (Militar Appellations Gericht). Od 1808. godine svaka generalkomanda dobiva još i Ratnu blagajnu (Kriegs Kasse).

Zapovjedna struktura u Vojnoj krajini

Ratno vijeće u Grazu (Grazer Hofkriegsrat) 1578.– 1750.
(od 1705. podređeno)

Dvorsko ratno vijeće u Beču (1750. – 31. svibanj 1848.)

Ministarstvo rata (Kriegsministerium)– ožujak 1848. –
/Vrhovno vojno zapovjedništvo (Armee Oberkommando) 1848. -/

GENERALKOMANDE

1869.	1783.	1786.	1790.	1823.	1848./1850.
SLAVONSKA					Militar- kommando/ General - kommando
KARLOVAČKA					
VARAŽDINSKA					
BANSKA			BANSKA		

Karlovački generalat:

Lička pukovnija br.1
Otočka " br.2
Ogulinska " br.3
Slunjska " br.4

Varaždinski generalat:

1746. Križevačka pukovnija br.5
1747. Đurđevačka " br.6

Banska generalkomanda

I. banska pukovnija br.10
II. banska " br. 11

Slavonska generalkomanda

1750. Petrovaradinska pukovnija br.9
1750. Gradiška " br.8
1756. Brodska " br.7

Uredsko poslovanje

U pisarnici zapovjedništva generalkomandi do 1801. godine vodila su se 3 urudžbena zapisnika: Exhibitions Protocoll des Departements in Oeconomicis, des Departements in Publicis, des Departements in Iustitalibus i jedinstveno kazalo, Register ili Repertorium. Spisi su se, već prema sadržaju, upisivali u urudžbeni zapisnik pripadajućeg odjela (departementa) pod tekući redni broj, a odlagali su se prema sadržaju u fascikle. U urudžbeni zapisnik i na spis upisivao se broj fascikla i redni broj spisa unutar fascikla. U kazalu brojem su označavani odjeli zapovjedništva. Brojem 1 označen je ur. zap. Gospodarskog odjela, brojem 2 Javnog (upravnog) odjela, brojem 3 Pravosudnog odjela. U kazalo se upisuje broj u obliku razlomka. Prvi broj označava odjel, a drugi, broj stranice odjelnog urudžbenog zapisnika u kojoj je upisan određeni spis. Npr. u kazalu je predmet X Y označen 1, 211. U ovom slučaju prvi broj (1) označava gospodarski odjel (ur. zapisnik gospodarskog odjela), a drugi broj stranice ur. zapisnika gospodarskog odjela (211). Otvorimo 211. stranicu ur. zapisnika gospodarskog odjela, pronađemo predmet (XY) i pročitamo broj pod kojim je spis arhiviran, broj fascikla i redni broj pod kojim je spis odložen (21-72).

Od 1802. u pismari se počinju voditi registri (kazala) za svaki odjel posebno. U kazala se upisuju signature u obliku razlomka. Gornji broj označava fascikl (tematski određen), a donji broj redosljed unutar fascikla (svežnja). Ovim sustavom, za razliku od predhodnog, za pronalaženje spisa nije potrebno koristiti urudžbeni zapisnik. Od 1801. godine uvodi se računanje po tzv. vojničkoj godini koja počinje 1. studenog i traje do 30. listopada slijedeće godine.

Od 1808. počinju se odjeli označavati slovima: **P** – vojnički (Militaria Departement), **Q** - upravni/javni (Publicis Departement), **R** – gospodarski (Oeconomicis Departement), **T** – pravosudni (Iustitalia Departement) i od 1811. **S** – obskrbeni odjel. Na svaki spis se upisuje slovo odjela i, kao i u predhodnom razdoblju brojevi. Prvi broj označava sadržaj svežnja dok drugi broj spisa unutar svežnja.

Opći podaci o fondu i rad na sređivanju

a) Preuzimanje građe

Arhivsko gradivo Ujedinjene Banske-Karlovačko-varaždinske generalkomande nalazilo se je u zgradi zapovjedništva XIII. zboru u Zagrebu na Jezuitskom trgu. Tijekom svibnja-lipnja 1922. godine ovo je arhivsko gradivo prenešeno u Hrvatski državni arhiv.¹

b) Tijek sređivanja

Knjige

Tijekom 1998. prišlo se sređivanju arhivskog gradiva fonda "Zapovjedništvo ujedinjene bansko-karlovačko-varaždinske generalkomande.

Pregledom je utvrđeno da serija knjiga fonda Ujedinjene generalkomande obuhvaća sve sačuvane registraturne knjige Karlovačke, Varaždinske i Banske i ujedinenih generalkomandi koje je zapovjedništvo Ujedinjene generalkomande kao slijednik ukinutih generalkomandi preuzimao. U arhivu intendanture XIII. zboru sve knjige generalkomandi su složene kronološki i numerirane bez navođenja koja knjiga (ur. zapisnik, kazalo) pripada kojoj generalkomandi. Istim načelom načinjen je i inventarni popis koji obuhvaća 957 registraturnih knjiga (675 + 282) Banske, Karlovačke, Varaždinske i ujedinenih generalkomandi koje su složene po godinama za razdoblje 1614.-1869. i 129 registraturnih knjiga Intendanture XIII. zboru (Militar Intendantz/Corps. Intendantz) za razdoblje 1869.-1896. U spremištu u zgradi na Marulićevom trgu nalazilo se 65 knjiga za koje nije postojao inventarni popis, a koje su većinom nastale u zapovjedništvima postrojbi podređenih Zapovjedništvu XIII. zboru, a koje je zapovjedništvo preuzimalo u svoj arhiv.

Prilikom identifikacija knjiga utvrđeno je da 562 registraturne knjige pripadaju Ujedinjenoj, **99 knjiga Banskoj**, a 296 knjiga Zagrebačkoj generalkomandi/ Za navedenih 99 knjiga Banske generalkomande izrađen je inventarni popis.

Spisi

U HDA već od prije postojao je fond Banske generalkomande koji je sadržavao 1 knjigu (Naredbe i zapovjedi banovah...) i 15 kutija spisa. Za ove spise svojevremeno je u HDA napisan vodič (XXXIV-XXXV). Prilikom revizije spisa fonda br. 426. Ujedinjene bansko-varaždinsko-karlovačke generalkomande, te spisa zbirke br. 427. Spisi hrvatske krajine 2002. godine izdvojeno je 2 kutije izvornih spisa Banske generalkomande koji su uloženi u postojeći fond Banske generalkomande.

c) Valorizacija građe

Fond Banske generalkomande uz fond Ujedinjene bansko-karlovačko-varaždinske generalkomande spada u najznačajnije vojne fonde u Hrvatskom državnom arhivu za povijest Vojne krajine. Arhivsko gradivo fonda je fragmentarno. Fragmentarnost koliko se može utvrditi isključivo je rezultat izlučivanja u pismohrani/arhivu zapovjedništva Generalkomande.

¹ Vidjeti članak E. Laszowskog "Arhiv hrvatske "generalkomande" najvažniji vojnički arhiv u Hrvatskoj" - Hrvatski narod br. 115/9. lipanj 1941.

Izvori i literatura

- Arhivsko gradivo Fonda
- Militär Schematismus des Österreichischen Kaiserthumes, razna godišta
- L.M. Krainz: Die K.K. Militärgrenze und deren Grundgesetz, I,II. Theil, Wien 1866.
- Die Militärgrenze, organisation und Verfassung, I, II Theil, 1861.
- Alexander Buczynski: Gradovi Vojne krajine, Zagreb, 1997.

KNJIGE

Red br.	Izvorni broj	Seriya	Sv.	Godina	Broj
1		<i>Naredbe i zapoviedi banovah, pukovnikah, itd.</i>		1750.-1765.	str. 334-342
2	52	<i>Register</i>		1772.	A – Z
3	56	<i>Register in Oeconomicis, Publicis & Judicialibus</i>		1773.	A - Z
4	60	<i>Register</i>		1774.	A - Z
5	62	<i>Protocollum in Oeconomicis</i>		1774.	1 – 708
6	74	<i>Register</i>		1776.	A – Z
7	78	<i>Protocollum in Iudicialibus</i>		1776.	1 – 463
8	82	<i>Register</i>		1777.	A – Z
9	87	<i>Register</i>		1778.	A – Z
10	92	<i>Register</i>		1779.	A – Z
11	93	<i>Protocollum in Oeconomicis</i>		1779.	1 – 915
12	94	<i>Protocollum in Iustitialibus</i>		1779.	1 – 397
13	97	<i>Register</i>		1780.	A - Z
14	100	<i>Register</i>		1781.	A – Z
15	103	<i>Register</i> ²		1782.	A – Z

² U razdoblja 1783.-1790. egzistirala Ujedinjena Bansko-varaždinska generalkomanda (1783.-1786), Ujedinjena bansko-varaždinsko-karlovačka (1876.-1890.) i Hrvatska korpskomanda (1787.-1791.). Navedene knjige generalkomandi upisane su u inventarni popis Ujedinjene Bansko-varaždinsko-karlovačke generalkomande.

God.	Karlovačka generalkomanda	Br. knj.	Varaždinska generalkomanda	Br. knj.	Bansko-varaždinska generalkomanda	Br. knj.
1783.	Repertorium A – L	105	Register A – Z	107	Register A – Z	109
	M – Z	106				
					Protocollum in Oeconomicis	110
1784.	Repertorium A – L	111			Register-Repertorium A – Z	113
	M – Z	112				
	Prothocollum in Iustitialibus	115				
1785.	Repertorium A – L	116	Register A – L	118		
	M – Z	117	M – Z	119		
1786.	Repertorium A – L	124	Register-Repertorium A – K	122	<u>Hrvatska korpskomanda</u>	<u>Br. knj.</u>
	M – Z	125	M – Z	123		
1787.			Register A – L	128		
			M – Z	129		
God.	Karlovačko varaždinska generalkomanda			Br. knj.		
1788.	Register M – Z			134	Register A – Z	132
	Prothocollum in Iustitialibus			137	Protocoll Elenchus)	135
1789.	Register A – L			141	Register A – L	139
	M – Z			142	M – Z	140
1790.	Register A – L			144	Register A – L	146
	M – Z			145	M – Z	147
	Protocollum in Oeconomicis			150	Prothocollum	149

Red br.	Izvorni broj	S e r i j a	Sv.	Godina	Broj
16	108	<i>Register</i>		1783.	A – Z
17	114	<i>Register</i>		1784.	A – Z
18	120	<i>Register</i>		1785	A – Z
19	121	<i>Prothocollum in Oeconomicis</i>		1785.	14 – 2189
20	126	<i>Register – Repertorium</i>		1786.	A – Z
21	127	<i>Prothocollum in Oeconomicis</i>		1786.	1 – 2570
22	130	<i>Register</i>		1787.	A – Z
23	133	<i>Register</i>		1788.	A – Z
24	136	<i>Prothocollum in Publicis et Iustitialibus</i>		1788.	25 – 5353 19 – 1821 5 - 745
25	143	<i>Register</i>		1789	A – Z
26	148	<i>Register</i>		1790.	A – Z
27	155	<i>Register</i>	I.	1791.	A – L
28	156	<i>Register</i>	II.	1791.	M – Z
29	159	<i>Prothocollum in Iustitialibus</i>		1791.	1 - 370
30	160	<i>Prothocollum Exhibit. in Iustitutionalibus</i>		1792.	1 - 854
31	163	<i>Register</i>		1792.	A – Z
32	164	<i>Prothocollum Exhibit. in Oeconomicis</i>		1792.	1 – 1042
33	168	<i>Register</i>		1793.	A – Z
34	171	<i>Prothocollum Exhibit. in Oeconomicis</i>		1793.	1 – 1150
35	172	<i>Prothocollum Exhibit in Publicis</i>		1793.	1 – 1001
36	175	<i>Register</i>		1794.	A – Z
37	176	<i>Prothocollum Exhibit. in Oeconomicis</i>		1794.	1 - 993
38	181	<i>Register</i>		1795.	A – Z
39	189	<i>Register</i>		1796.	A – Z
40	190	<i>Prothocollum Exhibit in Iustitialibus</i>		1796.	1 - 922
41	193	<i>Register</i>		1797	A – Z
42	196	<i>Prothocollum Exhibit. in Oeconomicis</i>		1797.	1 – 1294
43	197	<i>Prothocollum in Iustitialibus</i>		1797.	1 – 1026
44	200	<i>Register</i>		1798.	A – Z
45	204	<i>Prothocollum Exhibit. in Oeconomicis</i>	I.	1798.	1 – 1031
46	207	<i>Prothocollum in Publicis</i>	II.	1798.	912 – 1798
47	208	<i>Prothocollum in Iustitialibus</i>	I.	1798.	1 - 780
48	209	<i>Prothocollum in Iustitialibus</i>	II.	1798.	781 – 1409
49	213	<i>Register</i>		1799.	A – Z
50	214	<i>Prothocollum Exhibit. in Oeconomicis</i>	I.	1799.	1 – 1285
51	215	<i>Prothocollum Exhibit. in Oeconomicis</i>	II.	1799.	1286– 2400
52	221	<i>Prothocollum in Publicis</i>		1799.	1 – 1327
53	225	<i>Register</i>		1800.	A – Z
54	231	<i>Prothocollum Exhibit. in Oeconomicis</i>	II.	1800.	1030– 2172
55	234	<i>Prothocollum in Publicis</i>	I.	1800.	1 – 617
56	235	<i>Prothocollum in Publicis</i>	II.	1800.	618 – 1151
57	239	<i>Register</i>		1801.	A – Z
58	243	<i>Prothocollum exhibitorum in Oeconomicis</i>	II.	1801.	1213– 2111

Red br.	Izvorni broj	S e r i j a	Sv.	Godina	Broj
59	246	<i>Prothocollum exhibitorum in Publicis</i>	I.	1801.	1 - 688
60	247	<i>Prothocollum exhibitorum in Publicis</i>	II.	1801.	689 - 1278
61	250	<i>Register Departement in Oeconomicis</i>		1802.	A - Z
62	254	<i>Register Departement in Publicis</i>		1802.	A - Z
63	256	<i>Register in Iustitialibus</i>		1802.	A - Z
64	264	<i>Register in Oeconomicis</i>		1803.	A - Z
65	266	<i>Register Departement in Publicis</i>		1803.	A - Z
66	267	<i>Register in Iustitialis</i>		1803.	A - Z
67	274	<i>Register Departement in Oeconomicis</i>		1804.	A - Z
68	276	<i>Register Departement in Iustitialis</i>		1804.	A - Z
69	277	<i>Register Departement in Publicialibus</i>		1804.	A - Z
70	283	<i>Register in Oeconomicis</i>		1805.	A - Z
71	285	<i>Register in Publicis</i>		1805.	A - Z
72	286	<i>Register Departement in Iustitialibus</i>		1805.	A - Z
73	295	<i>Register Departement in Oeconomica</i>		1806.	A - Z
74	297	<i>Register Departement in Publicis</i>		1806.	A - Z
75	298	<i>Register Departement in Iustitia</i>		1806.	A - Z
76	304	<i>Register Departement in Oeconomicis</i>		1807.	A - Z
77	307	<i>Register Departement in Publica</i>		1807.	A - Z
78	309	<i>Register in Iustitia</i>		1807.	A - Z
79	310	<i>Register in Oeconomicis</i>		1808.	A - Z
80	311	<i>Register Departement in Publicis</i>		1808.	A - Z
81	315	<i>Register in Oeconomicis</i>		1809.	A - Z
82	317	<i>Register in Militaribus</i>		1809.	A - Z
83	318	<i>Register in Oeconomicis, Publicis, Iustitialibus, Militaribus et Sanitaets</i>		1810.	A - Z
84	333	<i>Register</i>	I.	1815.	A - L
85	334	<i>Register</i>	II.	1815.	M - Z
86	338	<i>Register</i>	I.	1816.	A - L
87	339	<i>Register</i>	II.	1816.	M - Z
	343	<i>nedostaje</i>		1817.	A - K
88	344	<i>Register Banal Commando (na hrbatu piše A-K abgenging)</i>	II.	1817.	M - Z
89	348	<i>Register</i>	I.	1818.	A - L
90	349	<i>Register</i>	II.	1818.	M - Z
91	355	<i>Register</i>	I.	1819.	A - L
92	356	<i>Register</i>	II.	1819.	M - Z
93	361	<i>Register</i>	I.	1820.	A - L
94	362	<i>Register</i>	II.	1820.	M - Z
95	366	<i>Register</i>	I.	1821.	A - L
96	367	<i>Register</i>	II.	1821.	M - Z
97	371	<i>Register</i>	I.	1822.	A - L
98	372	<i>Register</i>	II.	1822.	M - Z
99	377	<i>Register des Departement P Q R S T</i>	I.	1823.	A - L

Red br.	Izvorni broj	<i>S e r i j a</i>	Sv.	Godina	Broj
100	378	<i>Register des Departement P Q R S T</i>	II.	1823.	M – Z

SPISI

Br. kutije	Serijski naziv	Raspon god.	Stranice inventara / vodiča
1	Praesidial Protocoll	1807. - 1809.	343 - 362
2	“ “	1813. - 1823.	407 – 411
3	Opći spisi	1765. 1771. - 1775.	363 – 367
4	“ “	1776. - 1777.	367 – 372
5	“ “	1778.	372 – 376
6	“ “ ³	1779. - 1784.	
7	“ “	1785. - 1789.	
8	“ “	1790. - 1796.	377 – 382
9	“ “	1797. - 1798.	382 – 387
10	“ “	1799. - 1803.	388 – 397
11	“ “	1804. - 1807.	397 – 403
12	“ “	1808. - 1814.	403 – 407
13	“ “	1815. - 1818.	
14	“ “ P, Q	1819.	
15	“ “ R, S, T	1819.	
16		1820. - 1821.	
17	“ “	1822. - 1823.	411 - 421

³ Prilikom svojevremenog razvrstavanja spisa u fond Banske generalkomande uvršteni su spis iz razdoblja 1783.-1790. kada je egzistirala Ujedinjena Bansko-varaždinska generalkomanda, Ujedinjena bansko-varaždinsko-karlovačka i Hrvatska korpskomanda. Uredske knjige toga razdoblja uvrštene su u fond Ujedinjene Bansko-varaždinsko-karlovačke generalkomande. Pogledati fusnotu br. 2.